

Mellem forskning og praksis i Dansk Gerontologisk Selskab og Tidsskriftet

Gerontologi

Af Louise Scheel Thomasen.

Redigeret af Morten H. Bülow.

Abstract

Med udgangspunkt i interview med formand Jette Thuesen, redaktør Morten H. Bülow, bestyrelsesmedlem og tidl. redaktør Christine Swane og tidl. formand og redaktør, Henning Kirk, tegner artiklen en karakteristik af Dansk Gerontologisk Selskab og Tidsskriftets Gerontologi ærinde og virke i et gerontologisk miljø præget af mange forskellige aktører og et udbredt fokus på sundhed. Artiklen er en opfølgning på artiklen ”30 år med Gerontologi”, der tegnede selskabets og tidsskriftets udvikling fra 1985 og frem.

Louise Scheel Thomasen er antropolog og indehaver af firmaet Avanti Consulting, tidligere redaktør af Tidsskriftet Gerontologi og nuværende medlem af bestyrelsen i Dansk Gerontologisk Selskab. lsthasen@gmail.com

Indledning

For snart seks år siden udkom artiklen ”30 år med Gerontologi” her i tidsskriftet. Artiklen var baseret på interviews med de tidligere redaktører, Henning Kirk, Christine E. Swane og Anne Leonora Blaakilde, og gengav historien om tidsskriftets og selskabets historie set i samspil med gerontologiens udvikling fra 1985 og frem.

I anledning af Dansk Gerontologisk Selskabs 75-års jubilæum bød lejligheden sig til at genbesøge samtalerne og stille nye spørgsmål. Denne gang ikke som redaktør, men som medlem af bestyrelsen og generelt nysgerrig i forhold til gerontologiens udvikling i Danmark, og for selskabet og tidsskriftet i særdeleshed. Set i relation til den gennemsnitlige middellevetid på 83,2 år for kvinder og 79,3 år for mænd, virker 75 år som et passende tidspunkt at gøre status – om end 75 år måske ikke er nogen alder for et fagligt selskab.

Denne artikel er baseret på sammendrag og citater om centrale temaer fra interviews med Henning Kirk, redaktør 1985-1998 og medlem af bestyrelsen for DGS 1982-1998, Christine E. Swane, medlem af bestyrelsen for DGS, redaktør fra 1998-2004 og direktør i Fonden Ensomme Gamles Værn, Jette Thuesen, forkvinde for DGS siden 2017, seniorforsker i REHPA og studieleder for Master i rehabilitering på SDU, samt nuværende redaktør (siden 2016), Morten H. Bülow, ph.d. i sundhedsvidenskab med afhandling om ’successful aging’-begrebets historie. Enkelte steder har jeg tilføjet referencer til faglitteratur og omtale af andre artikler fra tidsskriftets arkiv.

Humanistiske og sociale perspektiver bringes frem

I artiklen ”30 år med Gerontologi” (Thomasen, 2015)¹ beskrev Henning Kirk det som en pionerindsats, da selskabet i 1985 satte et nyt tidsskrift i verden. Tidsskriftet bar dengang titlen ”Tidsskriftet Gerontologi og Samfund. Nyt om aldring, alderdom og ældrebefolkning” og var baseret på et tværfagligt fundament og stærke ambitioner om at formidle forskningsbaseret viden og udviklingsarbejde i samspil. De tværfaglige perspektiver skulle blandt andet sikres af et fagråd og en rådgivende redaktionskomité på 32 personer, der repræsenterede en bred vifte af fagligheder; fra ernæring og ergoterapi, arkitektur, biologi, hjemmepleje og sundhedsoplysning til kultur, klinisk farmakologi og økonomi. Tidsskriftet var et anderledes og også kritisk indspark i en tid, hvor ældre og aldring i overvejende grad betragtedes ud fra et problemorienteret og medicinsk orienteret fokus. I interviewet til denne artikel påpeger Henning Kirk, at Dansk Gerontologisk Selskab (DGS) og tidsskriftet var medvirkende til at bringe humanistiske og sociale perspektiver frem i dansk gerontologi. Disse perspektiver trådte for alvor igennem nogle år senere i antologien ”Aldring og ældrebilleder – mennesket i gerontologien” (Blaakilde & Swane, 1998), som blev udarbejdet af forskere på det siden nedlagte Dansk Gerontologisk Institut. (interview 20. november 2020).

I årene efter tidsskriftets start var det gerontologiske miljø i Danmark præget af langt færre aktører, end vi ser i dag. Christine E. Swane fortæller, at da hun som studerende blev medlem af DGS for 35 år siden, var medlemsskabet en mulighed for at følge med i stort set alt, der foregik på ældreområdet i Danmark, og i nogen grad også i udlandet. Siden da er der sket en omfattende vækst på området. Alene antallet af forskellige emner, der bliver forsket i, antallet af udviklingsprojekter og forskere, konsulenter, organisationer og andre aktører, der beskæftiger sig med ældreområdet, er

---

¹ Artiklen kan findes i tidsskriftets arkiv på DGS' hjemmeside: <https://danskgerontologi.dk/wp-content/uploads/2018/09/201517.pdf>

mangedoblet. Flere store forskningscentre er vokset frem, som for eksempel Dansk Center for Aldringsforskning ved Syddansk Universitet, Institut for Molekylærbiologi og Genetik ved Aarhus Universitet, og Center for Sund Aldring ved Københavns Universitet.

På den baggrund melder spørgsmålet sig: *Hvad skal vi i det hele taget med et Dansk Gerontologisk Selskab og et gerontologisk tidsskrift anno 2021 i et landskab præget af mange flere aktører, organisationer og forskningsinstitutioner, sammenlignet med for blot 10 år siden?*

Dette spørgsmål er omdrejningspunkt for denne artikel, der ligeledes stiller det opfølgende spørgsmål: *Hvad karakteriserer DGS og Tidsskriftet Gerontologi som en stemme blandt mange i det gerontologiske felt?*

En særlig toning af et helt felt

Et af de centrale temaer, som kom frem i interviewet med Christine E, Swane, er fremvæksten af en sundhedsvidenskabelig tilgang. Med udgangspunkt i den demografiske udvikling har en øget politisk bevågenhed tilført flere ressourcer til ældreområdet, og der bliver solgt ydelser på området i et omfang, vi ikke har set tidligere – evalueringer, forskning og konsulentytelser i det hele taget. Christine E, Swane beskriver det som en form for markedgørelse af feltet, med øget konkurrence om midler til forskning og udvikling. Om end en humanistisk tilgang er blevet mere udbredt, er der samtidig sket en toning mod et sundhedsfagligt perspektiv. Hvor det medicinske blik på ældre, alderdom og den aldrende krop længe har været velbeskrevet (se fx Blaakilde & Swane, 1998; Bülow & Söderquist, 2014; Kirk, 1995), har vi set en udbredelse af det sundhedsorienterede fokus til at være langt mere omfattende end tidligere og mere styrende for udvikling og vidensproduktion. Som Christine E, Swane udtaler: ”At den sundhedsvidenskabelige diskurs ligesom hæver sig og potentielt erobrer al gerontologisk viden og definerer den ind i sundhedsfaglige sammenhænge, det

synes jeg er meget interessant. Jeg er sikker på, det er med til at gøre, at der er så mange midler til det her felt.” (interview 19. november 2020).

En øget tilstrømning af økonomiske midler og velvilje er selvfølgelig positivt, fortsætter Christine. Blot skal man holde sig for øje, at dette blik også er styrende for de emner, der bliver udforsket, og de problemstillinger, der søges løsninger på. Den viden, vi søger, skal besvare spørgsmål, der er defineret ind i en sundhedsdiskurs. Et fænomen som ensomhed defineres nu ind i en ramme af mental sundhed, og tiltag, der modvirker ensomhed, kan betragtes som forebyggelse. Selv om ensomhed ubetvivleligt kan have alvorlige sundhedsmæssige konsekvenser, som det er vigtigt at holde sig for øje, betyder et ensidigt fokus på sundhed, at sociale, kulturelle og psykologiske aspekter ikke får plads:

”På sin vis betyder det, at det at være menneske ikke betyder noget i sig selv, når man kigger med de briller. Det bliver til en særlig toning af et helt felt.”

Christine Swane (interview 19. november 2020).

En af kerneværdierne i selskabets arbejde og tidsskriftets virke er at insistere på, at det sociale og kulturelle har en værdi i sig selv, når man beskæftiger sig med aldring, alderdom og livet som ældre, og at insistere på, at det at være gammel i sig selv er interessant at undersøge og forstå og tage udgangspunkt i, når der udvikles tiltag og metoder (se fx Otto, 2012). Et par eksempler er Rikke Nøhr Brünners artikel fra 2019, som giver et nuanceret indblik i, hvordan det levede liv før pensionering skaber forskellige betingelser for at håndtere et relativt lavt økonomisk råderum som folkepensionist (Brünner, 2019); eller Line Munkøes artikel fra 2007 om, hvordan ældre mennesker

bruger humor og fantasi som alternative handlemåder, når social isolation, fysisk svækkelse og afhængighed afskærer dem fra vanlige måder at handle på (Munkøe, 2007).

Som Morten H. Bülow påpeger, medfører et gerontologisk landskab præget af mange forskellige aktører og miljøer også en udfordring i form af at bevare en vidensudvikling på tværs af projekter og miljøer, særligt over tid. Mange projekter, både i universitetsregi og i kommunalt regi, er projektbaserede. Den nuværende struktur indebærer derfor en fare for, at man kommer til at gøre ting, andre allerede har gjort, eller ting, som andre allerede ved, ikke virker, hvis ikke det er blevet formidlet på tværs af projekter. Hvordan sikrer man, at den skabte viden bliver integreret i praksis og bygget videre på i fremtiden i andre projekter?

”Tidsskriftet har her en funktion af at samle nogle tråde i et lidt fragmenteret landskab; det kan være et sted, hvor man kan forsøge at lave en erfaringsoverførsel, vidensudveksling. Så har man noget på skrift, andre kan søge på det og har mulighed for at tage kontakt.”

(Morten H. Bülow, interview 1. december 2020)

Kompleksitet begribes bedst i dialog mellem forskellige perspektiver

Ordet gerontologi kommer fra græsk, geron: olding og –logi: lære. Som fagfelt er gerontologien historisk set udsprunget af et naturvidenskabeligt, primært medicinsk grundlag, men omfatter som forskningsfelt i dag forskelligartede tilgange som biologi, medicin, psykologi, sociologi og humaniora. Jette Thuesen lægger vægt på, at inklusionen af forskellige perspektiver og tilgange, og tværvideenskabelige og tværfaglige perspektiver, er afgørende for at forstå alderdommen som et komplekst fænomen. Det er i mødet, eller sammenstødet, mellem forskellige tilgange, metoder og teorier på det samme genstandsfelt, at man kan blive udfordret på egne forforståelser, og nye

forståelser kan opstå. Forsker, formidler og arbejder man primært inden for sin egen faglige og videnskabelige kreds, risikerer man at skabe en 'osteklokke' omkring sit fag og sin forskning. Skal man forstå kompleksiteten i aldring og livet som ældre, må det ske med udgangspunkt i en dialog på tværs af tilgange og perspektiver. Jette Thuesen uddyber:

”Jeg er tilhænger af at tænke livet som både-og og ikke enten-eller, og det bliver mere vigtigt jo ældre, man bliver. Hvis man alene tænker på aldring ud fra en svækkelsestænkning, så er der nogle dimensioner af livet som gammel, og måske nogle muligheder, der går tabt. På den anden side, hvis vi alene ser optimering, kontinuitet og fastholdelse af nuværende tilstand som idealet, er der risiko for, at vi bliver ved med at italesætte forfald som noget, der skal undgås, som en fiasko i folks liv.” (Jette Thuesen, interview 13. december 2020).

I samme tråd fremhæver Henning Kirk, at et vigtigt fokuspunkt i det gerontologiske felt er at have øje for de udviklingsmuligheder, der byder sig som ældre, ikke på trods af, men netop på grund af den fremskredne alder og erfaring (se fx Kirk, 2008a; 2008b).

I et mangfoldigt felt befolket af forskellige tilgange og faglige forståelser er et af de helt centrale områder i DGS' virke at gå på tværs af discipliner og forskningsmiljøer og skabe rum til dialog mellem forskellige typer af forskning og udvikling. Disse bestræbelser er grundlæggende i DGS' årlige konference, hvor temaer bliver taget op til kritisk undersøgelse. På konferencen i 2019 blev forebyggelse eksempelvis diskuteret ud fra fx filosofiske, medicinske, litterære og praksisorienterede tilgange under overskriften ”Kan man forebygge alderdommen?”.

I tidsskriftet, påpeger Morten H. Bülow, kommer dette til udtryk som en fortsat bestræbelse på at bringe artikler, der undersøger og belyser aldring fra forskellige vinkler. Eksemplerne er mange, men kan nok ses mest tydeligt i temanumrene, fx om ældre indvandrere (nr. 1, 2017) eller ældre, kunst og kultur (nr. 2, 2020).

Rum for dialog mellem forskning og praksis

En af DGS' mærkesager gennem årene er formidling af viden i et samspil mellem forskning og udvikling. Heri ligger en invitation til at lade sig inspirere og udfordre:

”Der, hvor det virkelig giver mening, er, hvis folk, der arbejder i praksis, får mulighed for at læse noget, der måske betyder, at de ser deres eget arbejde og de ældre mennesker, de arbejder med, på en anderledes måde, og måske møder de også de ældre på en ny måde. Og det går også den anden vej: når jeg som forsker fx læser om, hvordan man kan bruge sang i mødet med andre mennesker, (...) eller interviews med ældre mennesker, der lever for en lav indkomst, så befrugter det mine tanker, og det kan bestyrke eller udfordre min forforståelse. Der føjer sig nye perspektiver til min viden, nogle etiske overvejelser, eller konkrete eksempler på aldringens kompleksitet.”

(Morten H. Bülow, interview 1. december 2020)

Ligesom aldring som komplekst fænomen må forstås fra forskellige tilgange, kalder det ligeledes på en åben og engagerende formidlingsform, der tillader viden at strømme begge veje og bidrager til, at forskningsbaseret viden kommer ud at leve der, hvor den kan gøre en forskel.

I et gerontologisk landskab præget af mange aktører, både inde for forskning og praksis, og et udpræget fokus på sundhed, er det efter 75 år fortsat et centralt ærinde for Dansk Gerontologisk

Selskab at insistere på vigtigheden af det sociale, og at bidrage til sammenhæng og kontinuitet i viden på tværs af forskelligartede miljøer, alt sammen for at fremme udbredelsen af gerontologisk viden og forståelsen for ældre menneskers liv og vilkår.

Jeg håber denne artikels korte rids af tanker og temaer kan være et bidrag til fortsat diskussion af disse emner, både inden for og ud over foreningen og tidsskriftet.

Referencer

Blaakilde, A. L. & Swane, C. E. (red.) (1998). *Aldring og ældrebilleder – mennesket i gerontologien*. København: Munksgaard.

Bülöw, M. H. & Söderqvist T. (2014). Successful ageing: A historical overview and critical analysis of a successful concept. *Journal of aging studies*, 31, s. 139-149.

Kirk, H. (2008a). *Med hjernen i behold. Kognition, træning og seniorkompetencer*. København: Akademisk Forlag.

Kirk, H. (2008b). Hjernen som livslangt byggeprojekt. *Gerontologi*, 24(8), s. 8-11.

Kirk, H. (1995). *Da alderen blev en diagnose. Konstruktionen af kategorien "alderdom" i 1800-tallets lægelitteratur. En medicinsk idehistorisk analyse*. København: Munksgaard.

Munkøe, L. (2007). 'Godt vi kan grine af det'. *Gerontologi* 23(2), s. 12-15.

Nøhr Brüner, R. (2019): En alderdom i relativ fattigdom – og betydningen af det levede liv.

Gerontologi 31(1), s. 8–13

Otto, L. (2012). Hvad er *Det aldrende samfund*? Perspektiver fra humanistisk aldringsforskning.

Gerontologi, 28(2), s. 16-18.

Thomasen, L. S. (2015). 30 år med Gerontologi. *Tidsskriftet Gerontologi*, 31(1), s. 27-31.